

شخصیت‌پردازی در ادبیات داستانی

پژوهشی در باب روش پروتوتیپ‌ها در آفرینش ادبی

شیرین دحب‌الیقینان

انتشارات مروارید

سرشناسه:	دقیقیان، شیرین دخت، -۱۳۳۶
عنوان و نام پدیدآور:	شخصیت پردازی در ادبیات داستانی: پژوهشی در نقش پروتوتیپ‌ها در آفرینش ادبی / شیرین دخت دقیقیان
وضعیت ویراست	ویراست ۲
مشخصات نشر:	تهران: مروارید، ۱۳۸۷
مشخصات ظاهری:	۲۸۳ ص
شابک:	ISBN 978-964-191-013-8
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
یادداشت:	ویرایش قبلی کتاب حاضر در سال ۱۳۷۱ تحت عنوان «منشأ شخصیت در ادبیات داستانی» توسط مولف منتشر شده است.
یادداشت:	کتابنامه به صورت زیرنویس.
عنوان دیگر:	منشأ شخصیت در ادبیات داستانی.
موضوع:	شخصیت پردازی در ادبیات.
ردیفی کنگ	۱۳۸۷ م ۵۶/۴/د۷ PN
رده‌بندی یوئی	۸۰۱/۹
شماره کتاب در کتابخانه ملی:	۱۲۱۶۲۶۷

مروارید

تهران، خیابان انقلاب، روبه‌روی دانشگاه تهران، پلاک ۱۱۸۸/ ص. پ. ۱۶۵۴-۱۳۱۴۵
 دفتر: ۶۶۴۰۰۸۶۶-۶۶۴۱۴۰۴۶-۶۶۴۸۴۶۱۲ فاکس: ۶۶۴۸۰۰۰۷ فروشگاه ۶۶۴۶۷۸۴۸
<https://instagram.com/morvaridpub> - <https://telegram.me/morvaridpub>
www.morvarid-pub.com

شخصیت‌پردازی در ادبیات داستانی
 پژوهشی در نقش پروتوتیپ‌ها در آفرینش ادبی

شیرین دخت دقیقیان

تولید فنی: الناز ایلی

صفحه‌آرایی: تینا حسامی

چاپ دوم (اول مروارید) ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۵۰ نسخه

چاپخانه: کهنمویی‌زاده

شابک ۸-۱۳-۰۱۳-۹۶۴-۹۷۸ ISBN 978-964-191-013-8

۳۴۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

۹	شکفتار
۱۱	باختار نویسنده بر چاپ جدید
۱۳	فصل یک: شینه شخصیت در آثار داستانی
۱۵	۱- شخصیت در ادبیات کهن
۱۹	۲- شخصیت در ادبیات نو
۲۰	- کلاسیسم و شخصیت
۲۲	- شخصیت‌های مادی
۲۹	- رئالیسم و شخصیت
۳۶	- شخصیت و ناتورالیسم
۴۳	- شخصیت در آثار سوررئالیستی
۵۱	۳- پیشینه کاراکترپردازی و تیپ‌های ادبی
۵۷	فصل دوم: پروتوتیپ
۵۹	۱- پروتوتیپ
۶۶	۲- دیدگاه‌های گوناگون درباره پروتوتیپ
۷۹	فصل سوم: گوناگونی پروتوتیپ‌ها
۸۳	۱- پروتوتیپ تاریخی
۸۳	- اسپارتاکوس
۹۴	۲- هنرمند به عنوان پروتوتیپ
۹۷	۳- پروتوتیپ مذهبی

- ۱۰۰ - سرگیوس پیر
- ۱۰۳ ۴- پروتوتیپ سیاسی
- ۱۰۶ ۵- پروتوتیپ طبقاتی
- ۱۰۸ - جنگل
- ۱۱۸ - زمین
- ۱۲۵ - ایلینس
- ۱۳۶ ۶- گروه‌های انسانی به عنوان پروتوتیپ
- ۱۳۸ ۷- پروتوتیپ 'ای ژورنالیستی
- ۱۳۸ - ساج و ساه
- ۱۳۹ - مهمان
- ۱۴۱ - قمارباز
- ۱۴۴ ۸- پروتوتیپ ادبی
- ۱۴۹ - ابله یا دن‌کیشوت روسی.
- ۱۵۴ - رودین: هملت عصر جدید
- ۱۵۴ الف: مختصری درباره هملت
- ۱۵۹ ب: هملت به عنوان یک پروتوتیپ ادبی
- ۱۶۳ ج: رودین
- ۱۷۳ د: پروتوتیپ‌های زنده رودین
- ۱۷۷ - پروتوتیپ‌های ادبی و هنر هفتم
- ۱۸۴ ۹- پروتوتیپ‌های اساطیری و حماسی
- ۱۸۵ - سووشون
- ۱۹۵ ۱۰- پروتوتیپ‌ها در زندگی خصوصی نویسندگان
- ۱۹۸ - بازتاب کودکی و نوجوانی داستایوسکی در آثار او
- ۲۰۵ - جادوی کلام یا جادوی مادر بزرگ؟
- ۲۱۱ ۱۱- پروتوتیپ‌ها در قلمرو خودزندگی‌نامه

- ۲۱۵ - ضد خاطرات
- ۲۱۸ - قصه‌های مجید
- ۲۲۴ ۱۲- پروتوتیپ در زمینه‌های خاص و متمرکز
- ۲۲۴ - پروتوتیپ‌های فیزیکی
- ۲۲۶ - تک رویدادها به عنوان پروتوتیپ
- ۲۲۶ الف: رستاخیز
- ۲۲۹ ب: رویدادهای زندگی داستایوسکی
- ۲۳۶ ۱۳- حالت‌های جسمی و بیماری‌های روانی به عنوان پروتوتیپ
- ۲۳۸ - بیمار صرع در آثار داستایوسکی
- ۲۴۳ ۱۴- پروتوتیپ در حایث نفس
- ۲۴۴ - بوف کور
- ۲۴۸ ۱۵- پروتوتیپ تخیلی
- ۲۵۳ - هورلا
- ۲۵۸ - ۲۰۱۰ اودیسه دو
- ۲۶۷ ۱۶- پروتوتیپ فلسفی
- ۲۶۸ - پاییز پدرسالار
- ۲۷۳ - سیدارتا

پیشگفتار

«سرچشمه خلایق همواره خود حقیقت است.»

گابریل گارسیا مارکز

این کتاب پژوهشی است در نقش پروتوتیپ‌ها در فرآیند آفرینش ادبی. یکی از انگیزه‌هایی که نویسنده را به نوشتن این کتاب واداشت، ترجمه کتاب لئونید گروسمن در بررسی و نقد آثار داستایوسکی بود. گروسمن آثار داستایوسکی را در ارتباط تنگاتنگی با زندگینامه او بررسی و نقد کرده و به کشف پیوندهای آشکار و نهانی میان درون مایه‌های آثار داستایوسکی با رویدادهای زندگی خصوصی او و نیز رخداد‌های مهم تاریخی آن عصر، پرداخته است. در این اثر ترجمه آن در دست انتشار است، برای نخستین بار با اصطلاح پروتوتیپ آشنا شدم که تاکنون هیچ یک از کتاب‌ها و مقالاتی که در مورد فن داستان نویسی و ادبیات داستانی به فارسی منتشر شده، مبحثی به آن اختصاص نیافته است. متأسفانه به منابع غیر فارسی هم در این زمینه دسترسی نداشته‌ام. در حالی که شناخت پروتوتیپ‌ها، یعنی نمونه‌هایی که ذهن نویسندگان را تحریک به خلق یک کاراکتر کرده است، در روند خلایق ادبی، همانند نقش آنها در نقد ادبی، اهمیت بسیار دارد.

شناخت پروتوتیپ‌های آثار مشهور ادبی، مانند پلی است که منتقد یا خواننده را به

پشت مرزهای بسته ذهن نویسنده در فرآیند آفرینش ادبی رهنمون می‌شود. از سوی دیگر، پروتوتیپ‌ها اغلب دارای پیچیدگی‌های ظریفی هستند که گوناگونی آنها را موجب می‌شوند. گاه شناخت همین پیچیدگی‌ها، کلید درک یک اثر ادبی به شمار می‌رود.

با دقت در آثار طراز اول ادبی و بررسی زندگینامه نویسندگان و یادداشت‌های شخص آنها و از سوی دیگر با در نظر گرفتن پیچیدگی‌هایی که بی‌کرانی و گوناگونی ذهن انسان و قلمرو آثار ادبی ایجاد می‌کند، به انواع پروتوتیپ بر می‌خوریم و لزوم شناخت طبقه‌بندی آنها را احساس می‌کنیم؛ هر چند که طبقه‌بندی‌ها مطلق نیستند و پروتوتیپ‌های گوناگونی گاه در آفرینش یک کاراکتر همجوشی و ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر می‌یابند. اگرچه چنانچه بحثی نمی‌تواند یک بحث نظری و کلی باشد، کلیه مطالب با مثالهایی از میان آثار برجسته ادبیات جهان و ایران، همراه است. سخن درباره این مثالها بر روی مقوله پروتوتیپ متراکم است و به هیچ رو، هدف، نقد کامل آنها نبوده است.

امیدوارم که انتشار این مختصر، مقدمه‌ای به شناخت گسترده‌تری یکی از مهمترین ابزارهای آفرینش ادبی باشد و در چاپهای بعدی به تفصیل و عمق بیشتری به آن بپردازم. این مبحث نه تنها برای خوانندگان آثار ادبی می‌برسد و ردمند باشد، بلکه برای نویسندگان جوان و تازه قلم نیز مفید خواهد بود؛ زیرا شناخت به‌دقت ناشناخته‌ها، خلأیت ادبی، می‌تواند آغازی برای تسلط آگاهانه بر آن باشد و بی‌شک، تسلیحی به مراتب پربارتر از گام زدن در تاریکی ناشناخته‌ها به همراه خواهد داشت.